



#### KAITSEALA VALITSEJA

Keskkonnaamet  
Põlva-Valga-Võru regioon  
Karja 17 a, 65608 Võru  
tel 786 8360  
voru@keskkonnaamet.ee  
www.keskkonnaamet.ee



KESKKONNAAMET



Trükise väljaandmist toetas:  
SA Keskkonnainvesteeringute  
Keskus



KESKKONNAINVESTEERINGUTE  
KESKUS

#### KAITSEALA KÜLASTUSE KORRALDAJA

RMK loodushoiuosakond  
Lõuna-Eesti piirkond  
RMK Haanja teabepunkt  
tel 782 9090  
haanja.teabepunkt@rmk.ee  
www.rmk.ee

Trükise koostajad:

D. Pungar, M. Kivistik, K. Näkk  
Esikaane foto: Puukoristaja, A. Ader

Küljendus: Akriibia OÜ  
Trükk: Aktaprint AS

©Keskkonnaamet 2012

liike - sinilill, võsaülane, kannike, harilik jänesekapsas, karvane piiphein, koldnõges ja lillakas. Varjukamad ja niiskemad kohad on sõnajalarohked, siin võib leida kõrvuti kasvamas koguni 6 erinevat liiki sõnajalgu. Omapärastest sammaldest kasvab vanade lehtpuude tüvedel sulgjas õhik - vanade loodusemetsade tunnusliik. Ta on äratuntav tõusvate varte järgi, mis moodustavad justkui trepiastmed. Puutüvedel ripuvad rohked habe- ja narmassamblike tutid viitavad õhu puhtusele.

**Vällamäe metsa peetakse Haanjamaa kõige eakamaks.** Ülejäänud Haanja kõrgustiku metsad inimtegevusest tugevasti mõjutatud. 20. sajandi esimesel veerandil oli Haanjamaal metsi vähe. Praeguste metsade asemel laiusid põllud, niidud, karjamaad. Palju metsa kulus mõisate viinaköövide kütteks.

Vällamäe metsa omapära ja haavatavust mõisteti juba ammu. Vanad eestlased pidasid Vällamäge müstiliseks ja pühaks paigaks. Usuti, et mäel elab nõid või haldjas, kes metsa valvab ja hoolimatut puude raiujat karistab. Räägitakse, et mäelt raiutud puudest tehtud hooned olevat saladuslikul kombel põlema läinud. See on üheks põhjuseks, miks sinne mets on püsunud puutumatuna.

**Vällamäe mets on sobivaks elupaigaks mitmesugustele loomaliikidele.** Imetajatest on siin kohatud ilvest, metsnugist, oravat, metskitse ja põtra. Siinsed järsud nõlvad on sobivad pesakobaste ja linnakute kaevamiseks mägrale. Talvituvatest lindudest võib kohata laanepüüd, mänsakut, põialpoissi, pasknääri, leevikest, suur-kirjurähni, laanerähni, musträhni, tutt-tihast, põh-



Foto: Vällamäe mets / M. Kose



Foto: Vällamäe matkarada, M. Muts

jatihast, porri ja puukoristajat. Õsiti võib häälitsemas kuulda händ- ja kodukakku. Kevadel rökkab mets mitmehäälselt linnulaulust. Kohata võib punarinda, käblikut, mustpea-põõsalindu, rästaid, leheline ja must-kärbsenäppi.

#### KÜLASTAJA MEELESPEA

- Eramaal võib viibida päikesetõusust loojanguni, kui ei tekita kahju maavaldajale. Tarastatud/tähistatud eramaal liikumiseks on vaja omaniku luba.
- Mootorsõidukiga liikle ainult selleks ettenähtud teel ja pargi ainult parklasse. Jalgrattaga liigu teedel ja selleks ettenähtud radadel.
- Hoia koer looduses liikudes rihma otsas.
- Kaitsealal võib korjata marju, seeni ja muid metsaande.
- Paigaldatud infotahvlitesse, viitadesse ja muudesse rajatisesse suhtu alalhoidlikult.
- Püüa tegutseda loodusesse jälgi jätmata.

Kui näed looduse või külastusobjektide kahjustamist, teavita sellest keskkonnainspeksiooni tel 1313.



# VÄLLAMÄE matkarada

Haanja looduspark



Foto: Vällämäe metsamaja, D. Pungar

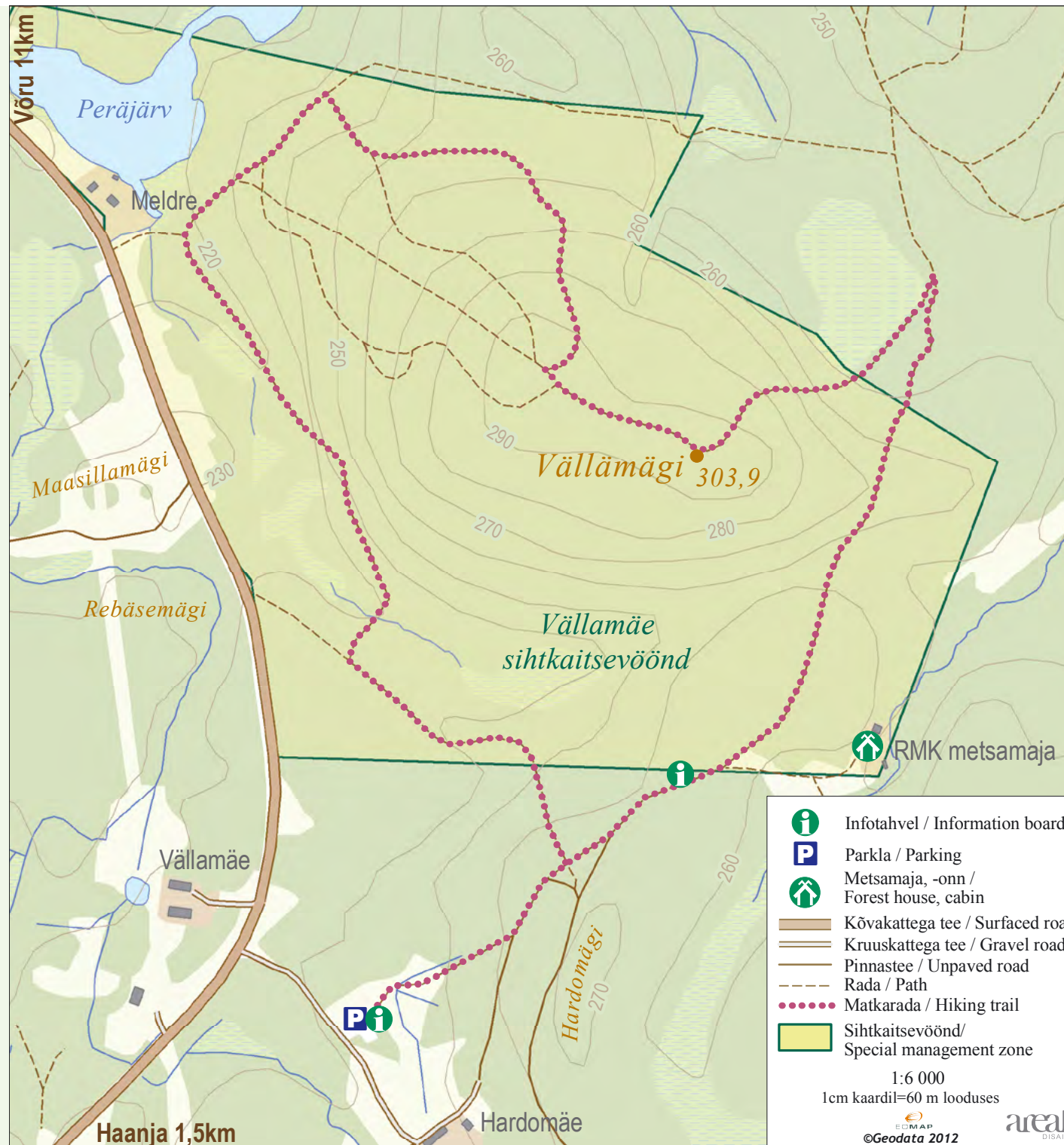
**VÄLLÄMÄE MATKARADA (2,2 km)** on rajatud 1998. aastal. Rada on väga vaheldusrikas, viies matkaja nii Eesti kõige sügavama turbalasuundiga raba serva äärde kui Eesti kõige kõrgema suhtelise kõrgusega künka tippu. Tagasiteel kulgeb osa rajast kahe eriilmelise metsa vahel: ühele poole jääb vana loodusmets, selle vastas kasvab aga 1951. aastal ridadena istutatud majandusmets. Kuna Vällämäel lookleb mitmeid erinevaid radu, on matkarajal püsimiseks oluline jälgida suunaviitasid.

Vällämäe nõlval asub RMK metsamaja koos saunaga, kus saab tasu eest puhata ja ööbida. Talvel on liikumiseks ette valmistatud ca 1 km pikkune suusarada.

Vällämägi (303,9 meetrit ümp) jääb Haanja looduspargi kõige rangema kaitsekorraga vööndisse. Haanja looduspark on loodud Eesti kõrgeimale piirkonnale, Haanja kõrgustikule iseloomulike maastike, looduskoosluste ning ajalooliselt väljakujunenud elulaadi säilimiseks, taastumiseks ja arenemiseks. Haanja looduspark kuulub Euroopa kaitstavate alade võrgustikku Natura 2000.

**Eestimaa kõrgeimad looduslikud künkad.** Eesti kõrgeima künka, Suure Munamäe (318,1 meetrit ümp) tornist vaadates ei tundu kõrguselt teine, Vällämägi, sugugi silmapaistev, aga matkarajal Vällämäe tippu jõudnuna on tahtmine vastupidist väita. Suhteliselt kõrguselt jalamilt tippu ei saagi 60 meetri kõrgune Suur Munamägi 84-meetrise Vällämäe vastu. Meie looduslike pinnavormide seas on selles osas rekord kindlalt Vällämäe käes.

Vällämägi on tekkinud mandrijää sulamisel umbes 13 000



aastat tagasi. Siis moodustasid endistesse madalatesse kohtadesse kogunenud setted ja moreen (kivimiosad, liiv, sav) ümbritsevast maapinnast kõrgemad vormid – künkad. Vällämäe nõlvad on enamasti väga järsud: kohati on nõlvade kalle 35–40 kraadi.

**Kust on saanud Vällämägi oma nime?** Suur Munamägi ja Vällämägi on paistnud vanadele eestlastele kätte juba enne seda, kui asustus siia kanti levis. Nii on neid kahte kungast ikka vaadeldud paarina. Arvatakse, et Vällämäe nimes sisalduva sõna "väli" vanem tähendus "avar, lahe, ruumikas" viitabki, et tegu on massiivse ja laialdase künkaga ümarakujulise Suure Munamäe kõrval.

**Vällämäe serval asub väga eriline väike raba** – tegemist on kõige tüsedama turbakihi rabaga Eestis – lasundi paksus on 17 meetrit. Raba on tekkinud mattunud jääpanga sulamisel kujunenud lohku umbes 9000 aastat tagasi ning on olnud huvitavaks uurimisobjektiks õietolmu ja eoste uurijatele. Puuraukudest võetud turbaproovid on andnud olulist teavet siinse piirkonna taimestiku jääajajärgse arenemise kohta.

**Vällämäge katab salumets**, kus puurindes valitseb kuusk. Lehtpuudest on esindatud haab, vaher, pihlakas ja toomingas. Alusmetsas kasvavad sarapuu, mage sõstar, vaarikas ja kuslapuu. Rohurinne on lopsakas, eriti rohkelt on kevadel õitsvaid taime-



Foto: Eesti kõige paksema turbakihi raba, M. Muts